

ÇİN'İN PANDA DİPLOMASİSİ*

China's Panda Diplomacy

Utkuhan YILDIRIM**

Öz

Çin'in olumlu ilişkiler kurmak istediği devletlere panda göndererek ikili iletişimi kuvvetlendirme çalışmaları yürütmesine "panda diplomasisi" adı verilmektedir. Bu uygulama ilk yıllarında pandalar hediye edilerek, sonrasında yasal düzenlemelere ve hayvan haklarına uyum sağlanıp kiralanarak, günümüzde ise donör ülkeler belirleyip ortak bakım planları çerçevesinde ödünç verilerek yürütülmektedir. Çalışmada, hayvanların diplomasiyle alakalı tarihsel süreçteki yerlerine değinilmiş, aynı şekilde panda diplomasisinin günümüzdeki haline gelişle devam edilmiş ve bu diplomasi başlığının geleceği üzerinde durularak çalışma tamamlanmıştır. Türkçe literatürde panda diplomasisini doğrudan inceleyen akademik içerik bulunmamasından dolayı, bu çalışmanın literatüre katkı yapması beklenmektedir. Türkçe dışında İngilizce, Almanca ve Çince dillerindeki içeriklerden de yararlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Panda Diplomasisi, Çin, Diplomasi, Yumuşak Güç, Kamu Diplomasisi.

Abstract

It is called panda diplomacy for China to send pandas to states where it wants to establish positive relations and to carry out efforts to strengthen bilateral communication. This practice is carried out by gifting pandas in their first years, then complying with legal regulations and animal rights and renting them, and today by identifying donor countries and lending them within the framework of joint care plans. In the study, the place of animals in the historical process related to diplomacy was mentioned, in the same way that panda diplomacy continued with its current state and the work was completed by focusing on the future of this diplomacy topic. Since there is no academic content in the Turkish literature that directly examines panda diplomacy, this study is expected to contribute to the literature. In addition to Turkish, content in English, German and Chinese was also used.

Keywords: Panda Diplomacy, China, Diplomacy, Soft Power, Public Diplomacy.

* **Makale Geliş Tarihi: 15.03.2021** **Yayına Kabul Tarihi: 09.04.2021**

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü,
Disiplinler Arası Bölge Çalışmaları Anabilim Dalı, e-posta: utkuhan.yildirim@gmail.com,
ORCID: 0000-0001-8454-7801.

GİRİŞ

Çin'in genişleme ve uluslararası büyük güç olma mücadelesi, kendine güvenen bir devlet imajı koyma gerekliliğini de beraberinde getirmektedir. Bu yüzden ki Çin, her alanda olduğu gibi yumuşak güç¹ ekseninde de çalışmalarını sürdürmektedir. Konfüçyüs Enstitüleri ve panda diplomasisi bu çalışmalara iyi birer örnektir.² Uluslararası bir sözlük olan Collins'e göre panda diplomasisi, "Pandarın Çin'den diğer ülkelere diplomatik hediyeler olarak verilmesi" şeklinde tanımlanmaktadır.³ Dış politikada Çin'in olumlu bir imaj ortaya koyma çalışmaları, durumun derinlemesine incelemesini gerekli kılmaktadır.

Çin'in dış politikada liberalleştiğine dair iddialarla ilgili Gülmez, liberalleşmenin aksine, Çin'in özellikle dış politikada realist⁴ tutumunu muhafaza ettiğini belirtmektedir.⁵ Bu realist dış politika doğrultusunda yumuşak güç unsurlarının Çin ulusal çıkarlarına göre kullanıldığı da görülmektedir. Bu da ülke imajında olumlu geri dönüşler alma amacı gütmektedir. Bunun yanı sıra Çin'in, yumuşak güç kavramını uluslararası ortamda siyasi nüfuz amaçlı bir alan olarak kullandığı bilinmektedir. Gülmez'in Walker ve Ludwig'ten aktardığı üzere, bu eylemlerin yumuşak güçten daha çok "keskin güç" olduğu düşünülmektedir.⁶ Dış politikada, yumuşak veya keskin güç isimleriyle nitelendirilebilecek bu eylemlerden biri, göz önünde olmasına rağmen, göze batmayacak şekilde yürütülen panda diplomasisidir.

1 Yumuşak Güç (Soft Power), kavramı ortaya koyan Joseph Nye'nin deyimiyile, "gücün ikinci yüzü", kaba kuvvete başvurulmadan, başkalarının tercihlerini şekillendirme yeteneği.

2 Falk Hartig, "Soft Power in China: Public Diplomacy through Communication", *Chinese Journal of Communication*, 5(4), 2012, s. 478.

3 "Panda Diplomacy", *Collins Dictionaries*, <https://www.collinsdictionary.com/submission/21208/panda+diplomacy>, (Erişim Tarihi: 17.01.2021).

4 Realist kuram hakkında detaylı bilgi için bkz. Mehmet Keyik-Mehmet Seyfettin Erol, "Realizme Göre Güç ve Güç Dengesi Kavramları", *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 2019, s. 12-49.

5 Seçkin Barış Gülmez, "Realist Dış Politikanın Liberalizmle İmtihani: Çin'in Çevre Diplomasisi", *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 2018, s. 82.

6 Aynı yer.

ÇİN'İN PANDA DİPLOMASİSİ

Ülkelerin itibarlarını arttırması ve imaj yönetimi için diplomaside hediyeleşme bir araç olarak kullanılmıştır. Buna Fransa'nın ABD'ye hediye etmiş olduğu Özgürlük Anıtı iyi bir örnektir. Hayvanların kamu diplomasisinde kullanılmasının tarihte örnekleri bulunmaktadır. Bunlar Hartig'in aktardığı üzere üç başlıkta değerlendirilebilir. İlk olarak, bir ülke tarafından başka bir ülkeye hayvanların hediye olarak sunulması kamu diplomasisinde hayvanlara dair bilinen en yaygın araçsallaştırmadır. Başka bir yol ise hayvanların takas yöntemiyle hediye edilerek ilişkilerin kuvvetlendirilmesidir. Son olarak üzerinde durulan yöntem, hayvanların belirlenen bir ödünç verme sistemiyle diplomatik ilişkilerde kullanılmasıdır. Bu konuda günümüzde hala devamlılığı olan panda diplomasisi, konuya en iyi örnek olarak gösterilmektedir. Hayvanların uluslararası ortamda amaçlar doğrultusunda araçsallaştırılması sonucunda bahsi geçen hayvanlar, birer saygınlık nesnesi haline gelmiştir. Hediye vermenin bir türü olarak başlasa da panda diplomasisi kamu diplomasisinin altında değerlendirilmediği yıllarda bile benzer amaçlar taşımaktadır.⁷ Çin, yumuşak güç, kamu diplomasisi gibi kavramlar ortaya çıkmadan önce bile bu konuları ihtiva eden birçok politika üretmiştir. Pingpong diplomasisi, Kuşak Yol Projesi, Konfüçyüs Enstitüleri gibi türlü konularda yumuşak güç faaliyetleri yürüten bir devlet olan Çin'in, ismiyle bile sempati toplayabilecek bir çalışması olarak da panda diplomasisi karşımıza çıkmaktadır.

Panda diplomasisi, konunun tek icracısı olması sebebiyle birçok başlıkta Çin'in panda diplomasisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde hediye edilen pandaların buldukları hayvanat bahçelerinde, hediye edilen ülkenin ve Çin yetkililerinin görüşmeler gerçekleştirip, basına fotoğraflar ve demeçler verdiği görülmektedir.⁸ Hayvanat bahçelerinde verilen pozlar ve ülkede panda bulundurulması "hala ilişkilerimiz iyi yönde ve daha iyi olma potansiyeli yüksek" mesajını vermektedir.

7 Hartig, a.g.m., s. 52-53.

8 "Panda Fever Grips Berlin on Chinese President's Trip to Germany", *The Guardian*, <https://www.theguardian.com/world/2017/jul/05/panda-fever-grips-berlin-on-chinese-presidents-trip-to-germany>, (Erişim Tarihi: 21.01.2021).

Bu çalışmada, diplomasiyle ilgili tarihsel süreçte hayvanların yerine değinilmiş, panda diplomasisinin günümüze uzanan süreciyle devam edilmiş ve bu diplomasi konusunun geleceğine odaklanılarak çalışma tamamlanmıştır. Çalışma, dünyanın dört bir yanından panda diplomasisi görselleriyle desteklenmiştir. Panda diplomasisi hakkında şeffaf, yeterli ve periyodik bir bilgi akışı sağlanamaması, konunun literatürdeki yerinin oldukça dar kalmasına sebep olmuştur. Akademik içeriğe ulaşma konusunda güçlük çekilen bir konu olan panda diplomasisi açısından bu çalışmanın, başta Türkçe olmak üzere konuyla ilgili literatüre katkı yapması beklenmektedir.

DİPLOMASİ İÇİN HAYVANLAR, HAYVANLAR İÇİN DİPLOMASİ

İnsanların diplomatik ilişkilerine hayvanların dâhil olması pek de yeni bir durum değildir. M.S. 618-907 yıllarında, komşu ülkelerle ilişkilerinin iyi olması adına Tang Hanedanlığı, pandaları hediye olarak takdim etmektedir. Buradan da yola çıkarak panda diplomasisi, Çin'in milli imajını, kamuoyunun (günümüzde medyanın da) gözünde en iyi noktaya taşıma hedefiyle yabancı ülkelere kendini tanıtmak için sürdürdüğü kamu diplomasisi olarak tanımlanabilir. Xing'in aktardığına göre, dostluk ve iyi niyetin göstergesi, Çin'in yumuşak gücünün aktörü olarak pandaların küresel çekiciliği sayesinde, saygın bir devlet imajı ortaya çıkmaktadır. Ayrıca pandaların oyuncu ve sevimli canlılar olmasının yanı sıra, saldırgan bir hayvan olmamasından kaynaklı olarak sempatik bir devlet görüntüsü çizilmesini de sağlamaktadır.⁹ Çin'in simgelerinden biri olarak bilinen Ejderha yerine, Çinli akademisyen Wang, daha yumuşak bir imaj çizecek pandayı simge olarak kullanmayı önermektedir.¹⁰ Böylelikle günümüzde,

9 Yi Xing, "China's Panda Diplomacy: The Power of Being Cute", *University of Southern California*, 2010, s. 19-20.

10 Yiwei Wang, "Public Diplomacy and the Rise of Chinese Soft Power", *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1), 2008, s. 258.

ÇİN'İN PANDA DİPLOMASİSİ

yaşayan ve hediye edilebilir bir diplomatik nesne haline gelen pandalar, ulusal simge olarak da Çin'i akıllara getirmektedir.

Hediye etme kültürünü Komter 4 farklı şekilde kategorize etmiştir. Bunlardan ilki, tamamen saf ve temiz duygular ile sevgi, dostluk, hürmet gibi çıkar doğrultusunun dışında olumlu manada verilen hediyelerdir. İkincisi çıkarlar doğrultusunda, iyi veya kötü niyet nitelenemeyecek şekilde saygınlık, şöhret veya ortaklık kurmak isteyenler arasında sosyal bağ oluşturmak amacı taşır. Sosyal ilişkilerini iyi yönde etkilemek isteyenler kaliteli; aşağılamak ve yermek amacını güdenler ise kötü hediyeler tercih edebilir. Çok hediye vererek ahlaki üstünlük sağlama ve borçlu hissettirme mantığı ikinci yaklaşımın bir parçasıdır. Üçüncüsü sosyal ilişkilerin yüklemiş olduğu ahlaki sorumluluktan dolayı, hediyeye karşılık vermek olarak karşımıza çıkabilecek, toplumda ahlak dengesini sağlayıcı bir hediye verme amacı karşımıza çıkmaktadır. İkincisinden en temel farkı, üstünlük kurma amacı gütmeyen, zorunluluk düşüncesiyle tamamen ahlaki denge sağlama amacıdır. Son ve dördüncü olarak ise, şantaj yapmak, korku oluşturmak, çıkar sağlamak, rüşvet vermek ve karşılık sağlamak gibi tam faydacı bir yaklaşım düşüncesiyle hareket etmekte, diğer üç motivasyonu da içinde barındırmaktadır. Yazar son yaklaşımda, insanların cömertliğin yanında, faydasını da düşündüğünü anlatmaya çalışmaktadır.¹¹ Diplomaside bulunan hediyeleşme kültürü, bu 4 motivasyonla beraber değerlendirildiğinde, aslında 4 yaklaşımın da bu sahada kullanıldığını düşündürmektedir. Değerlendirme yapılacağı zaman, olayın şartları kapsamında hangi motivasyon ile hareket edildiği bahsi geçen yaklaşımlar üzerinden değerlendirilebilir.

Pandalar dışında pek çok hayvan diplomatik ilişkilerde hediyeleşme amacıyla kullanılmıştır. Diplomatik ilişkiler için bir araç olarak kullanılan diğer bir canlı ornitorenktir. Ornitorenkler Avusturalya ve çevresinde

¹¹ Aafke Komter, "Gifts and Social Relations: The Mechanisms of Reciprocity", *International Sociology*, 22(1), 2007, s. 100-104.

yaşamakta ve o coğrafyada simgesel bir nitelik taşımaktadır. Su köstebeği, düz ayaklı ördek, ördek köstebeği olarak da bilinen ornitorenk özellikleri bakımından memelilerin arasında eşsiz bir yere sahip olduğu anlaşılmıştır. Memeli canlılar arasında çok az sayıda bulunan zehirli olma özelliği bilinen ilginç özelliklerinden biridir. Ancak kanguru ve koala gibi Avusturalya için simgeleşmiş bir hayvan olmasına rağmen, ehlileştirilmesi zor bir canlıdır. Diğer hayvanlar gibi hayvanat bahçelerinde sergilemek için uygun olmadığı ve esaret altında çok uzun yaşamadığı da zamanla keşfedilmiştir. Bunun yanında bilimsel araştırmalar için oldukça dikkat çekici olan ornitorenklerin yurtdışına gönderilip, en azından araştırma süresi boyunca yaşayabilecekleri de görülmüştür. 1943 yılında İngiliz Başbakan Churchill'in de ilgisinin doğrultusunda, ilk ornitorenk diplomasisi gerçekleşmiştir.

Birbirlerine yakın halklar arasında iyi niyet ve emekler karşılığında bir Avusturalya simgesinin İngiltere'ye kabulü, kamu diplomasisin başlangıcı adına uygun koşulları sağlamıştır. Politik duruşlarını belli etmek adına 1947 yılında ABD'ye de ornitorenk hediye edilmiştir. 1940'larda diplomatik gelişmeler adına, birkaç ornitorenki feda edilebilir olarak gören Avusturalya, zamanla onları görmek isteyenlerin ülkelerini ziyaret etmelerini söylemiştir. Politikanın bu yönde değişmesine; türlerin korunması, bakım maliyetlerinin fazlalığı ve yaşama oranları gibi etmenlerin neden olduğu söylenebilir. Ayrıca 1958 yılından bu yana hayvanların ihracatı engellenmiş, hayvan haklarına daha fazla özen gösteren bir Avusturalya imajı ortaya koyulmuştur.¹² Günümüzde büyük bir hayvan faunasına ev sahipliği yapan Avusturalya, tüm simgesel olan hayvanlarını da korumaya çalışan bir imaj oluşturmuştur. Bu hayvan diplomasisi sürecinin, günümüzdeki Avusturalya imajının oluşmasında payı olduğu düşünülebilir.

Diplomasi adına en önemli belgelerden olan, Amarna Mektupları, bilinen ilk hayvan diplomasislerinden birine bizi ulaştırmaktadır. Leila ve

¹² Nancy Cushing-Kevin Markwell, "Platypus Diplomacy: Animal Gifts in International Relations", *Journal of Australian Studies*, 33(3), 2009, s. 256-257.

ÇİN'İN PANDA DİPLOMASİSİ

Neumann'ın bu konuda yaptığı çalışma fazlasıyla önemlidir. Müelliflerin aktardığı üzere Tutankhamon devrinde Mısır'a tabi olan Nubia'nın haraç olarak başkente zürafalar gönderdiğine dair bazı bilgiler bulunmaktadır. Milattan önce ise, Asurlulara atlar ve sığırlar haraç olarak takdim edilmiştir. İpekyolu güzergâhında da develerin haraç niteliğinde hediyeler olduğu bilinmekte, yakın bir zamanda Libya'nın merhum lideri Kaddafi'nin de develeri armağan olarak takdim ettiği görülmektedir.¹³ 2009 yılında Slovenya'yla ilişkilerini ilerletmek isteyen Kaddafi, Başbakan Borut Pahor nezdinde Slovenya'ya iki adet deve hediye etmiştir.¹⁴

Tarihte genellikle binek hayvanlar, yetkili kişiler ve normal vatandaşlara hediye veya haraç ödemesi olarak verilmiştir. Hükümdarlara ise fil ve zürafa gibi hacmi ve gücü fazla olan hediyeler verilmesi tercih edilmiştir. Memluk Sultanı Baybars, Altın Orda Komutanı Berke Han'a, Arap atları, papağan, maymun ve savaş aletleri gibi hediyeler sunmuştur. Kullanabileceğinden fazla file sahip olan Büyük İskender'in, ittifak yaptığı devletlere fil hediye ettiği de bilinmektedir. Abbasi Halifesi Harun Reşit'in M.S. 800 yılında I. Charles'a gönderdiği filler de oldukça meşhurdur. Aslında tahminler üzerine fili Charles'ın istemesine rağmen, Harun Reşit'in Charles'a haraç verdiği imajı Avrupa'da hâkim olmuş, böylelikle diplomatik bir zafer edinilmiştir. M.S. 1444 yılında günümüzdeki Kenya'dan Bengal Kralına zürafalar hediye edilmiştir. Hollandalıların Fars atlarını Japonlara, Mısır Paşası Muhammed Ali'nin, zürafaları Paris ve Londra'ya, Sovyetler Birliği'nden Nikita Kruşçev'in 1968'de Mersin Balıklarını Norveç'e, 1984'te Endonezya'nın Komodo Ejderlerini Almanya'ya gönderdiği bilinen örneklerdendir. Zimbabve Devlet Başkanı Mugabe ise 2010'da Çin'in Sibiryaya Kaplanları karşılığında, ülkedeki her hayvandan bir Nuh'un gemisi

13 Halvard Leira-Iver B. Neumann, "Beastly Diplomacy", *The Hague Journal of Diplomacy*, 12(4), 2016, s. 348-350.

14 "Slovenya'ya İki Deve Hediye Etti", *Milliyet*, <https://www.milliyet.com.tr/dunya/slovenya-ya-iki-deve-hediye-etti-1162127>, (Erişim Tarihi: 22.01.2021).

oluşturulması emrini vermiştir.¹⁵ Görüldüğü üzere hediyeye hediyeyle karşılık verilme çabası her ülkede mevcuttur.

Hayvanların hediye edilmesinin dışında diplomatik olarak kullanıldığı bir olay ise Soçi’de yaşanmıştır. Olay, köpeklerden korktuğu bilinen Angela Merkel’in yanına köpeğiyle gelen Vladimir Putin’in, Alman Şansölyesini sindirmeye çalıştığı şeklinde yorumlanmıştır. Köpeklerin diplomasideki yeri Rusya için oldukça popülerdir. Rusya, 2010 yılında Avusturya Cumhurbaşkanı’na iki yavru köpek hediye etmiştir. Bulgaristan Başbakanı Borisov ise Rusya’ya bir Bulgar Çoban Köpeği hediye etmiş, bu hediyelerden daha önce B. Obama ve George Bush’a da verilmiştir. Kırgızistan’ın bağımsız olduğu yılların başlarında ABD Bakanı James Baker’a at takdim ettiği de bilinmektedir. Putin’in Japonya’dan Akita cinsi bir köpek hediye almasından sonra Rusya, buna karşılık olarak Sibiryada Kedisi hediye edeceğini söylemiştir.¹⁶ 2012 yılında Putin, Küba lideri H. Chavez’e siyah Teriyer cinsi bir köpek hediye etmiş, Charlie Hebdo’nun öldürülme olayında hayatını kaybeden polis köpeği yerine Fransa’ya bir köpek hediye etmek istemiştir.¹⁷ Bunlar ve bunlar gibi, gözden kaçan birçok örnek, hayvan diplomasisi kapsamında siyasi birer araç haline gelmiştir.

Pandalar ve diğer birçok hayvan uzun yıllardır diplomatik ilişkilere eşlik etmektedir. Tam manasıyla oturmamış da olsa o günlerde Çin’de haraç sayılabilecek bir âdete göre, yeni diplomatik ilişkiler kurulmaya başlanan bir devletten Çinli yetkililerin beklentileri ülkelerinde bulunmayan farklı hediyeler getirilmesidir. Bu durumun farkında olan Osmanlı diplomatları, Yavuz Sultan Selim’in Asya’daki nüfuzunu arttırmak istemesinden de kaynaklı olarak, Afrika’dan getirilen aslan ve gergedanlardan Ming

¹⁵ Leira-Neumann, a.g.m., s. 349-354.

¹⁶ Nikolaus von Twickel, “Puppy Diplomacy: Putin Gets Pets Wrapped With a Bow”, *The Moscow Times*, <https://www.themoscowtimes.com/2012/08/02/puppy-diplomacy-putin-gets-pets-wrapped-with-a-bow-a16752>, (Erişim Tarihi: 15.02.2021).

¹⁷ Leira-Neumann, a.g.m., s. 355.

ÇİN'İN PANDA DİPLOMASİSİ

Hanedanlığına göndermiştir. Hediye Çin'de büyük ses getirmiş ayrıca bazı Çinli diplomatlar tarafından aslanın evcilleştirilemeyen bir hayvan olmasından dolayı tehdit olarak algılanmıştır. Bu durum dışında bir diğer Çinli yetkilinin aktardığına göre, Osmanlıdan gelen hediyelerden olan aslanların günde iki koyunu, gergedanların ise tüm sebzeleri tüketmesi, o günlerde maddi olarak iyi durumda olmayan Ming Hanedanlığını zor duruma sokmuştur. Yetkili, bu hediyelerin hükümdar tarafından kabul edilmemesini istemiştir.¹⁸ Görüldüğü üzere günümüzde Çin'in hayvanlarla yaptığı iyi niyet gösteresinin bir benzerine, bu sefer hediye alıcı taraf olarak Çin tarihinde de rastlanmaktadır. Geçmişte birçok devletin bu tarz uygulamaları mevcuttur.

Ülkelerin temsili bakımından diplomatların ağızından çıkan sözler, o ülke tarafından söylenmişçesine kabul edilmektedir. Günümüzde görünen odur ki, insan dışı varlıklılar da artık ülkelerini temsil etmektedir. Çin'in Konfüçyüs Enstitüleri ve özellikle pandaları, Çin'i temsil eden önemli varlıklardır. Fakat Konfüçyüs Enstitüleri henüz verim bakımından değerlendirilemeyecek kadar yenidir ve panda diplomasisi gibi başarılarını kanıtlamış değildir.¹⁹ Çin devletinin diğer devletlere karşı olan tavır ve duygularını belli etmek için, devleti temsil eden pandaları duygu yansıtıcı olarak kullandığı daha önce gözlemlenmiştir. Hindistan ile Çin'in bilinen kronik sorunları üzerine, Dalai Lama'nın 2013 yılındaki Avusturya ziyaretinden hiç memnun olmayan Çin, Avusturya'yı dünyanın en eski hayvanat bahçesinde bulunan pandaları geri çağırarak tehdit etmiştir. Teorik olarak diplomasi bağlamında değerlendirildiğinde, pandaların konuşlandırıldığı ülkeler, Çin'in genişleme politikalarını kabul ettiği anlamına gelmektedir.²⁰ Çin, pandalara adeta siyasi bir diplomat gibi muamele etmekte ve onları baskı unsuru olarak

18 Gürhan Kirilen, "16.-17. Yüzyıllarda Osmanlı ile Çin Arasındaki Diplomatik ve Kültürel İlişkiler", 38. *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Ankara 2007, s. 226-229.

19 Hak Yin Li-Seanon Wong, "The Evolution of Chinese Public Diplomacy and the Rise of Think Tanks", *Place Branding and Public Diplomacy*, 14(1), 2018, s. 43.

20 Andreas Pacher, "China's Panda Diplomacy", *The Diplomat*, <https://thediplomat.com/2017/11/chinas-panda-diplomacy/>, (Erişim Tarihi: 19.01.2021).

kullanmaktan çekinmemektedir. Böylelikle sevimli dev pandalar, Çin'in dış politika araçlarından biri haline gelmiştir.

Hayvanların diplomatik araç olarak kullanılmasının yanında, diplomasi için hayvanların refahı için de kullanıldığı zamanlar mevcuttur. Buna örnek olarak, Norveç ile Rusya arasında ihtilafa sebep olarak başlayan, sonrasında Norveç ile İsveç arasında çizilen sınırdan dolayı Ren Geyiklerinin otlatılmasıyla ilgili sınır serbestliği, (Rusya ve Norveç sınırında mevcut değildir), balıkların sürdürülebilir şekilde tüketilmesinin düzenlenmesi, karasularının kime ait olduğu hakkında yapılan düzenlemeler gibi pek çok çalışma yapılmıştır. Norveçlilerin balinaları bir totem olarak görmesinden dolayı, Norveçli bir bakan bu durumun realist bir bakış açısı olmadığını söylemiş ve uluslararası karasularda birçok problem yaşanmasına rağmen avlara devam edilmiştir. Günümüzde Norveç bazı sözleşmeleri kabul etmeyerek ve uluslararası kamuoyunun ve hayvan hakları koruyucularının tepkisini toplayarak kısıtlamalarla birlikte balina avcılığına devam etmektedir. Benzer birçok alanda, hayvanlar adına diplomasi faaliyetleri yürütülmekte, yasaklar, anlaşmalar, kotalar ve ticari müzakereler yapılmaya devam etmektedir. 1975 yılında yürürlüğe giren Nesli Tükenmekte Olan Türler Hakkında Washington Sözleşmesi'ne (CITES) göre hayvanların hakları bir nebze de olsa korunmaya çalışılmaktadır.²¹ Benzer kısıtlamalar pandalar için de geçerlidir ve pandalar uluslararası anlaşmalarla koruma altındadır. Hayvan hakları savunucularının bu çalışmaların yürütülmesinde önemli düzeyde payı mevcuttur.

PANDA DİPLOMASİSİ

Panda diplomasisinde, 685 yılında Tang Hanedanlığı'nın İmparatoriçesi Wu Zetian'nın, Japonya İmparatoru Tenmu'ya göndermiş olduğu iki "beyaz ayı" başlangıç noktası olarak kabul görmektedir.²² Bu hediyeleşmenin

²¹ Leira-Neumann, *a.g.m.*, s. 356-357.

²² "Official Book Tells Untold Stories of the Giant Panda", *Xinhua*, http://www.xinhuanet.com/english/2019-02/21/c_137840034.htm, (Erişim Tarihi: 19.01.2021).

ÇİN'İN PANDA DİPLOMASİSİ

olduğu zamana dair, hayvanları hediye etmenin bilinçli devlet politikası olarak kullanılıp kullanılmayacağı bir bilgi bulunmamaktadır. Ayrıca bu işlem, günümüzde devletlerarası ilişkilerde Çin adına aranan bir âdet haline gelmiştir.

2. Dünya Savaşı'ndan sonra 1957 yılında Sovyetler Birliği'ne gönderilen pandalardan başka panda hediye edilmemiştir. Savaş sonrası dönemde ise, panda hediye etme geleneği tekrar hareketlilik kazanmış, Çin'in kamu diplomasisi aracı olarak tekrar sahneye çıkmış, 1980'lere gelindiğinde panda hediye etme işlemi durdurulmuştur. Sonraki dönemlerde ise kredilendirme yöntemleriyle süreç tekrar başlamış ve Çin'in panda diplomasisi durmadan yoluna devam etmiştir.²³ Kamu diplomasisinin kültürel diplomasi sahasında bulunan panda diplomasisinin vazgeçilmez ögesi, isminden de anlaşılacağı üzere dev pandalardır.

Panda diplomasisi, bilinen kamu diplomasi örneklerinden oldukça farklıdır. Özellikle günümüzde doğrudan ticari çıkarları görünür bir şekilde artırma amacı gütmektedir. Diğer kamu diplomasisinin aksine ulu orta ve oldukça fark edilebilir bir nüfuz etme durumu mevcuttur.²⁴ Çin'in kamu diplomasisi, itme stratejileri (tek yönlü iletişim) ile itme ve çekme stratejileri (iki yönlü etkileşim) olmak üzere iki ana başlıkta değerlendirilebilir. Tek yönlü kamu diplomasisinde Çin, bilgilendirici ve kültürel diplomasi olmak üzere 2 başlıkta faaliyet yürütmektedir. Genellikle uluslararası yayın kuruluşlarıyla Çin hakkında yayın yaparak basın yoluyla bilgilendirici diplomasiyi, Çin kültür etkinlikleri, Konfüçyüs Enstitüleri gibi belirli ilgi grupları oluşturarak ise kültürel diplomasiyi icra etmektedir. Çin kamu diplomasisinde ikinci faz olan iki yönlü iletişim ise, değişim, finansal ve elitler arası diplomasi oluşturur. Borç verme, kredi oluşturma gibi çalışmalarla finansal diplomasi, burslar, akademik değişim

²³ Cushing-Markwell, *a.g.m.*, s. 256.

²⁴ Stina Hinderson, "Panda Diplomacy-Literally Soft Power?", Lund University Department of Political Science, (Unpublished Bachelor's Thesis), Lund 2017, s. 27.

programları, kardeş şehir gibi uygulamalarla değişim diplomasisi ve son olarak Çin hükümet ve askeri yetkilileri ile diğer ülkelerin yetkililerin iletişimi kuvvetlendirmesiyle elitler arası diplomasi icra edilmektedir.²⁵ Panda diplomasisi bugünkü halini alana kadar birçok aşamadan geçerek kamu diplomasisinin altında kendine yer bulmuştur. Bahsi geçen Çin kamu diplomasisi tasnifinde panda diplomasisi, kültürel diplomasi kısmında değerlendirilmektedir.

Bu diplomatik faaliyet, 1972-1982 yılları arasında ABD, Birleşik Krallık, Batı Almanya, Fransa, Japonya, İspanya ve Meksika olmak üzere 7 ülkeye 16 panda gönderilen bir on yıllık dönem geçirmiştir. Japonya'da 4 panda olmasının yanında böylece her ülkenin bir çift pandası olmuştur. Panda diplomasisinin başından 1980'lere kadar olan dönem, bu diplomasi başlığının ilk dönemi olarak nitelendirilmektedir. 1975'te taraf olduğu Nesli Tükenmekte Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşmeye rağmen Çin, 1982'den sonra pandaları ticari mal olarak ödünç vermeyi 1994'e kadar sürdürmüştür.²⁶ Hayvanat bahçelerinde ve doğada bulunan panda sayıları konusunda net ve güncel bir bilgiye ulaşmak oldukça zordur. Kimi kaynaklar doğada 1800 dev panda bulunduğunu aktarırken,²⁷ Anadolu Ajansı 600 pandanın var olduğunu aktarmaktadır.²⁸ Dünya Doğayı Koruma Vakfı (World Wide Fund for Nature-WWF) sitesinde ise 1970 yılında 1000'in altına düşen panda sayısının 2014 yılında yapılan sayım sonucunda 1864 sayısına ulaştığını aktarmaktadır.²⁹ Güncel nüfus sayımı verisi olmadığı için elde edilen en geçerli sayı WWF'in aktardığı sayıdır.

25 Samantha Custer vd., *Ties That Bind: Quantifying China's Public Diplomacy and Its "Good Neighbor" Effect*, AidData at William&Mary, Williamsburg 2018, s. 3.

26 Lin Wen-Cheng, *China's Panda Diplomacy*, Taiwan Mainland Affairs Council, Taipei 2009, s. 2.

27 "Panda Diplomacy", *Junior Scholastic*, 120, <https://junior.scholastic.com/issues/2017-18/091817/panda-diplomacy.html>, (Erişim Tarihi: 10.02.2021), s. 2-4.

28 Tevfik Durul, "Çin'in 'Diplomat Pandaları'", *Anadolu Ajansı*, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/cinin-diplomat-pandalari/859483>, (Erişim Tarihi: 20.02.2021).

29 "How Do You Count Pandas?", *Panda*, https://wwf.panda.org/discover/knowledge_hub/endangered-species/giant_panda/panda/how_many_are_left_in_the_wild_population/, (Erişim Tarihi: 10.02.2021).

ÇİN'İN PANDA DİPLOMASİSİ

Dev pandalar, Çin'de en üst düzeyde koruma altında bulunan vahşi hayvanlardır. 1930'lardan beri Çin'in öz mülkü olarak kabul edilen³⁰ ve milli bir sembol olarak bilinen pandaların yaşamında üç temel problem mevcuttur. Bunlardan ilki pandaların yetiştirilmesi, ikincisi güçlkle üremesi, üçüncüsü ise yavrularının hayatta tutulup yetiştirilmesidir. Zhang ve arkadaşlarının makalesinde aktardığı üzere bu zorluk üçlemesiyle yaşayan ve milli birer hazine olan dev pandaların, uzunca yıllar koruma altına alınarak nesillerinin devam ettirilmesi sağlanmaya çalışılmış ve kısmen de olsa bunda başarılı olunmuştur. Dünyada panda diplomasisi adına yapılan, panda hediye etme politikası 1980'lere kadar oldukça popülerlik göstermiştir. Uluslararası bir anlaşmaya Çin'in 1981 yılında taraf olmasıyla mevcut süreçte duraksama olmuştur. Bu politikanın resmi amacı, dünyada yok olmak üzere olan bir canlının tanıtımını yaparak o canlı adına farkındalık yaratmak ve tüm dünya ülkeleri arasında bilimsel olarak panda araştırmalarının yapılmasının teşvik edilmesidir. Gün geçtikçe nesli azalan pandaların, politikalara alet edilerek zarar görmesini engellemek adına Çin Devlet Orman İdaresi 1991 yılında bir yurtiçi panda sergilenmesi ve araştırmaları yapılmasına yönelik bir yönetmelik yayınlayarak duruma müdahale etmiştir. Yurtiçi panda gönderiminde 2009 yılından 2013 yılına kadar 245 panda Çin içinde eyaletlere ödünç olarak dağıtılmıştır. 1994 yılından bu yana aktif olarak pandalar, özellikle bilim dünyasının çalışmalarını arttırmak adına tüm dünyaya gönderilmiştir.³¹

Şu anda pandaların büyük bir çoğunluğu Çin'de kurulan birçok koruma alanından biri olan, Sichuan'daki Wenchuan ilçesinde 1963 yılında kurulan Wolong Araştırma ve Koruma Merkezi'nde bulunmaktadır. Dünyadaki koruma altındaki bölgeler arasında korumaya en elverişli bölge burasıdır. Bunun sebebi, bahsedilen bölgenin zaten dev pandaların yaşam alanı

30 Cushing-Markwell, a.g.m., s. 256.

31 Ling Zhang vd., "中美大熊猫科普展览宣传效果对比与思考 (The Contrast and Thinking of Publicity Effect of Popular Science Exhibition of Giant Panda Between the United States and China)", *Forest Source Management*, 3, 2015, s. 30-31.

olmasıdır. 1986-2000 yılları arasında 48 yavru panda burada doğmuştur.³² Bilindiği üzere bu, nesli tükenmekte olan pandalar için iyi bir doğum oranı olarak nitelendirilmektedir.

1994 sonrası üçüncü döneminde panda diplomasisinde pandalar, artık yüksek miktarda ödemeler karşılığında bilimsel araştırma amaçlı ülkelere kiralanmaya başlanmıştır. Bu süreç kiralama sürecinin bitip, ortak bakım sürecinin ortaya koyulmasıyla yola devam edilen aşamadır. 2009 yılındaki bir veriye göre ABD, on yıllık bir anlaşmada, yıllık panda başına 1 milyon dolar ödemektedir. Yeni bir panda doğarsa iki yıl sonra, Çin'in öz malı kabul edilen bebek pandaların Çin'e gönderilmesi üzerine anlaşılmıştır. Bu iki yıllık süreçte, yılda yavru başına Çin'e 500 bin dolar ödeme yapılması kararı verilmiştir. On yıllık bir periyotta on milyon doları aşan bu panda diplomasisinin maliyeti, her devletin ödeme imkânı olmayan bir miktardır.³³ Doğan bebek pandaların, bazı kaynaklarda 4 yıl içerisinde gönderileceğine dair bilgiler de bulunmaktadır.³⁴ Kiralama bedelleri konusunda da farklı kaynaklarda farklı tutarlar aktarılmaktadır. Bu konuda net bilgi bulunmamaktadır.

Panda diplomasisi dönemsel olarak 3 kademe şeklinde literatürde kendine yer bulmaktadır. Tarih aralıkları konusunda hemfikir olunmasa da 3 döneme ayrılması konusunda bir fikir birliği gözlemlenmektedir. Bu çalışmada da yararlanılan kaynaklardan biri olan Buckingham ve arkadaşlarının araştırması, 3. Dönemin başlangıcını Çin'de yaşanan Sichuan depremi olarak kabul etmektedir. Geriye kalan literatürde; panda diplomasisi genel olarak benzer üç faza ayrılmıştır. 1957-1982 yılları arası ilk dönem olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde, çevrelerindeki komünist ülkelerle ilişkileri kuvvetlendirmek amacıyla dev pandalar hediye edilmiştir. 1982-1994 yılları, panda diplomasisinin ikinci dönemi olarak

32 Chen Changdu vd., *The World Heritage Sichuan Giant Panda Sanctuary Wolong, Mt. Siguniang and Jijian-Mountains-Overall Management Plan*, Sichuan 2003, s. 13.

33 Wen-Cheng, a.g.m., s. 2.

34 Durul, a.g.m.

ÇİN'İN PANDA DİPLOMASİSİ

karşımıza çıkmaktadır. İkinci dönemde Çin'in hayvanları koruma üzerine yapılan çalışmalarda bulunması, neslin sürdürülebilirliği gibi gelişmeler ile pandalar için ödünç verme stratejisi geliştirilmiştir. Ekonomik olarak büyüme hedefleriyle aynı döneme denk gelen bu gelişmeler, Çin'in pandaları da ekonomik bir araç olarak kullanabileceğini fark etmesiyle farklı bir sürece doğru yol almıştır. 1994 yılından günümüze kadar, kiralamadan ortak bakım sürecine girilmiş olan dönem ise son aşamayı oluşturmaktadır. Hayvanlara dair uluslararası düzenlemelerin artmasıyla beraber, pandaların kiralanması, geri gönderilmesi, kredi verilmesi gibi politikalar tam olarak sistematik ve küresel hale gelmiştir. Pandaların gönderildiği ülkeler birer donör ülke olarak görülmeye başlanmış, Çin ise bu ülkelerden yüklü miktarlarda kiralama ve araştırma bedelleri tahsil etmiştir. Günümüzde panda diplomasisi şartları tam manasıyla oturmuştur.³⁵ Şartlar, hem pandaların hem de Çin'in tüm ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde tasarlanmıştır.

Panda diplomasisi bakımından en önemli yaşanmışlık, 1972 yılında; Soğuk Savaş ikliminde ABD Başkanı Richard Nixon'ın Çin ziyaretiyle başlamıştır. Nixon'ın ziyaretinde Mao Zedong, Çin'in ABD'ye 2 adet panda hediye edeceğini açıklamış, Nixon ise Çin'e 2 adet Misk Öküzü hediye ederek bir jestle karşılık vermiştir. Ling-Ling isimli dişi panda 1992 yılına ve Hsing Hsing isimli erkek panda 1999 yılına kadar Washington Ulusal Hayvanat Bahçesinde yaşamış ve burada vefat etmişlerdir.³⁶

35 Emma Hyland, "Panda Diplomacy: China's Soft Power?", University of International Relations, Department of International Relations, (Unpublished Master's Thesis), Beijing 2020, s. 31.

36 Alexander Burns, "When Ling-Ling and Hsing Hsing Arrived in the U.S.", *The New York Times*, nytimes.com/2016/02/07/nyregion/the-pandas-richard-nixon-obtained-for-the-us.html, (Erişim Tarihi: 19.01.2021).

Görsel 1: Ulusal Hayvanat Bahçesi'nin Dev Pandaları Ling-Ling ve Hsing-Hsing, 1974'te Bahçelerinde Oynuyorlar

Kaynak: Charles Tasnadi, "When Ling-Ling and Hsing Hsing Arrived in the U.S.", *The New York Times*, [nytimes.com/2016/02/07/nyregion/the-pandas-richard-nixon-obtained-for-the-us.html](https://www.nytimes.com/2016/02/07/nyregion/the-pandas-richard-nixon-obtained-for-the-us.html), (Erişim Tarihi: 19.01.2021).

Görsel 2: Başkan Nixon'un Eşi Pat Nixon Dev Pandaları Karşılıyor (1972)

Kaynak: Charles Tasnadi, "When Ling-Ling and Hsing Hsing Arrived in the U.S.", *The New York Times*, [nytimes.com/2016/02/07/nyregion/the-pandas-richard-nixon-obtained-for-the-us.html](https://www.nytimes.com/2016/02/07/nyregion/the-pandas-richard-nixon-obtained-for-the-us.html), (Erişim Tarihi: 19.01.2021).

Pandalar, Mao döneminde Rusya gibi müttefiklik yaptıkları ülkelere hediye olarak verilmekteydi. Pandaların 1984 yılında koruma altındaki

ÇİN'İN PANDA DİPLOMASİSİ

hayvanlar listesine dâhil olmasıyla bu politikada bazı değişiklikler yapılması gerekmiştir. Qinyi'nin Katleen Buckingham'dan aktardığına göre,³⁷ hayvanları koruma yasalarını da ihlal etmemek adına Çin Komünist Partisi hükümetine panda başına aylık 50 bin dolarlık bir ödeme yapılarak, kiralama sistemi getirilmiştir. Yasalara uygunluk adına ise gelirin bir kısmı pandaların bakımı için ayrılmıştır. 2008 yılında Çin'de yaşanan büyük deprem sonucu pandaların yaşam alanlarının %67 oranında tahrip olduğu bilinmektedir. 2000'li yıllarla beraber pandaların nasıl kiralanacağı yanında, kaç tane kiralanacağı konusu da önemli bir ayrıntı haline gelmiştir. Bu Buckingham'ın makalesinden aktarıldığı üzere panda diplomasisinin üçüncü dönemi olarak nitelendirilmiştir. Depremden sonra pandalar dünyanın çeşitli yerlerindeki 11 ülkeye, 2014 yılından sonra ise yine dünyanın farklı yerlerindeki 18 hayvanat bahçesine gönderilmiştir. Panda göndermek için çok katı kurallar koyulmuştur. Bir pandanın başka bir ülkede iken doğum yapması halinde bile, panda Çin'in öz mülkü kabul edildiği için, anlaşmalar kapsamında Çin'e gönderilmektedir.³⁸ Pandaların hediye edilme süreçleri, önce kiralama sonrasında resmi bir zeminde ödünç mantığıyla hareket edilen bir ortak bakım programıyla yoluna devam etmiştir.

Görsel 3: Fedex'in Panda Baskılı Panda Nakil Uçağı

Kaynak: Katherine Frey, "Bao Bao, the National Zoo's Panda Leaves the U.S. for China", *Getty Images*, <https://www.gettyimages.com/detail/news-photo/the-fedex-panda-express-a-custom-decaled-777f-aircraft-will-news-photo/643643254?adppopup=true>, (Erişim Tarihi: 18.01.2021).

37 李清怡編譯(Qingyi Li), "中國的「熊貓外交」(China's 'Panda Diplomacy')", *Epoch Weekly*, <https://www.epochweekly.com/b5/522/17626.htm>, (Erişim Tarihi:18.01.2021).

38 Aynı yer.

Görsel 4: 21 Şubat 2017’de ABD’nin, Fedex Firmasıyla Çin’e Gönderilen Bebek Panda (Panda ABD’de Doğmuş Olmasına Rağmen Çin’e Ait Kabul Edildiği İçin Geri Gönderilmiştir)

Kaynak: Katherine Frey, “Bao Bao, the National Zoo’s Panda Leaves the U.S. for China”, Getty Images, <https://www.gettyimages.com/detail/news-photo/the-fedex-panda-express-a-custom-decaled-777f-aircraft-will-news-photo/643643254?adppopup=true>, (Erişim Tarihi: 18.01.2021).

Çin’in Tayvan üzerindeki egemenlik iddiası uluslararası ilişkilerde bilinen en büyük sorunlardan biri olarak görülmektedir. Çin’in Tayvan’da hâkimiyet kurma isteği uzun yıllardır politikalarına yansımıştır. Bu noktada panda diplomasisi, Pekin yönetiminin Tayvan’a karşı kullanmak istediği bir diplomasi aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. 2005 yılında Çin, Tayvan’a 2 adet panda göndermek istemiştir. Bunun sebebi, bozuk ilişkilerde ilerleme sağlamanın yanında Tayvan halkının gözünde Çin imajını olumlu yönde etkilemek istemesidir. 2005 yılında gönderilmek istenen pandalar, günün siyasi konjonktürüne bakılarak Tayvan tarafından reddedilmiştir.³⁹ Reddedilişin ardından Çin’in imajı tam tersine bir ivme kazanmış, fakat Pekin yönetimi bu politikasından vazgeçmemiştir. 3 yıl boyunca çalışmalarını devam ettiren Çin, Tayvan’la ilişkilerin yürüme ihtimalinin daha yüksek olduğu bir dönemi beklemiştir⁴⁰ ve 2008 yılında kararlı politikasını hayata geçirmiştir. Pekin yönetimi “yeniden birleşme” ve

39 Marcus Heithecker-Johnny Erling, “Ende Der Panda-Diplomatie”, *WELT*, https://www.welt.de/welt_print/article1185509/Ende-der-Panda-Diplomatie.html, (Erişim Tarihi: 21.01.2021).

40 Robert S. Ross, “Taiwan’s Fading Independence Movement”, *Council on Foreign Relations*, 85(2), 2006, s. 146.

ÇİN'İN PANDA DİPLOMASİSİ

“birlik” manasına gelen isimleriyle “Tuan Tuan” ve “Yuan Yuan”ı Tayvan’a devletin en üst protokol önlemlerini alarak, adeta bir devlet başkanı gibi Çin’e göndermeyi başarmıştır. Tayvan’a gelen pandalar halk tarafından büyük ilgiyle karşılanmıştır.⁴¹

Çin ve Tayvan gerilimi halen sürse de görüşmelerin ve problemlerin sert geçmemesi adına pandalar hala etkin rol oynamaktadır. 2013 ve 2020 yıllarında Tayvan’daki pandalar birer yavru panda dünyaya getirmiştir. Pandalarla ilgili gelişmeler günümüzde de gazeteler ve televizyonlarda haber olarak ilgi çekmeye devam etmekte,⁴² ağırlıkları, beslenme alışkanlıkları gibi ayrıntılara değinilmektedir. Bu durum Tayvan halkının da oldukça ilgisini çekmektedir. Böylelikle Çin’in “tek Çin” politikası doğrultusunda, Tayvan halkında olumlu bir intiba bıraktığı düşünülebilir. Tayvan’ın 2005 yılındaki reddi mevcut durum karşısında oldukça anlaşılabilir bir haldeyken, sonrasındaki kabul durumu imtiyaz olarak değerlendirilebilir.

Alman basınında, Tayvan’a gönderilen pandaların isim seçimleri oldukça dikkat çekmiştir. Tayvan’ın, ilk pandaların gönderildiği 2005 yılında, bu hediyeleri reddetmesindeki en büyük sebep isim seçimi olarak dillendirilmiştir.⁴³ Yeniden birleşme manasına gelen ismiyle hediye edilen pandaların kabul edilmemesi oldukça normal karşılanmıştır. Almanya’ya 1980 yılında gönderilen pandalar, Tjen Tjen yani “tatlım”, Bao Bao yani “hazine” ismindeki pandalar, en azından ismen zararsız bir tercih olarak nitelendirilmiştir.⁴⁴ Yumuşak güç kullanımında, kelimelerin ve isimlerin

41 “Panda-Mania Grips Taiwan as Tuan Tuan and Yuan Yuan Arrive”, *China Daily*, http://www.chinadaily.com.cn/china/2008-12/24/content_7334948.htm, (Erişim Tarihi: 17.02.2021).

42 “Panda Gifted by China Gives Birth to Second Cub in Taiwan”, *RTL*, <https://today.rtl.lu/news/science-and-environment/a/1541284.html>, (Erişim Tarihi: 16.02.2021).

43 Bernhard Bartsch, “Seit Drei Jahren Versucht China, Den Taiwanern Ein Bären-Paar Zu Schenken. Jetzt Könnte Es Klappen: Pekinger Panda-Diplomatie”, *Berliner Zeitung*, <https://www.berliner-zeitung.de/seit-drei-jahren-versucht-china-den-taiwanern-ein-baeren-paar-zu-schenken-jetzt-koennte-es-klappen-pekinger-panda-diplomatie-li.45411>, (Erişim Tarihi: 17.02.2021).

44 “Taiwan Fürchtet Chinas Panda-Diplomatie”, *Handelsblatt*, <https://www.handelsblatt.com/politik/international/baerenstreit-taiwan-fuerchtet-chinas-panda-diplomatie/2632994.html?ticket=ST-13518-jOMC9NCiJDzcAL3so5cL-ap3>, (Erişim Tarihi: 17.01.2021).

tercihi oldukça önem arz etmektedir. Bunun sebebi, seçilen kelimelerin insanlar üzerinde olumsuz veya olumlu etki oluşturabilmesidir. Bundan kaynaklı olarak, Tayvan'a gönderilen pandaların isim seçimi, yayılmacı bir Çin politikasına uygun olsa da yumuşak gücün normal tavrından daha sert bir hamle olarak değerlendirilebilir.

Panda gönderilen pek çok ülkeden biri olan Tayland ise Çin'in kronik bir problem yaşamadığı bir bölge ülkesidir. Aynı zamanda Güneydoğu Asya'da panda gönderdiği ilk devlettir. Panda diplomasisinin başlamasıyla beraber, ortak askeri misyonlar da birlikte çalışılmış ve nadir görülen askeri ziyaretler karşılıklı olarak sıkça tekrarlanmıştır.⁴⁵ Görüldüğü üzere panda diplomasisinin olduğu yerde yürütülen her faaliyet alanında bir hızlanma ve yukarı yönlü bir ivme görülmektedir.

Panda gönderilerek iyi niyet belirtilen ülkeler ile Çin'in ilişkilerinin kapasitesi büyük bir artış göstermektedir. Kanada'ya ilk pandayı 1895 yılında gönderen Çin, yıllar sonra Toronto hayvanat bahçesine panda göndermeyi kabul etmiştir.⁴⁶ Kanada'ya gönderilen 2 panda sonrasında gazetelerde, Çin-Kanada arasında petrol kumu ticaretinde büyük anlaşmalar yapıldığına dair haberler bulunmaktadır.⁴⁷ BBC'nin 2013 yılında yayınlanan bir haberine göre, Edinburgh'a 2011 yılında gönderilen pandalar için Edinburgh Hayvanat Bahçesi yıllık kayda değer bir ödeme yapmaktadır. Dev pandaların Edinburgh'ta misafir edilmeye başlamasından sonra İskoçya ve Çin'in ticari ilişkilerinin hacmi oldukça genişlemiştir. Somon ticareti, teknolojik alışverişler gibi birçok alanda işbirliği yapılmıştır (Somon ticaretiyle ilgili anlaşma daha sonra bozulmuştur). Pandaların gönderilmesinden önceki sürecinde bir kısmını kapsayacak şekilde, İskoçya'nın Çin'e ithalat hacmi 2013 yılında 800 milyon dolara ulaşmıştır.

45 Kitti Prasirtsuk, "An Ally at the Crossroads: Thailand in the US Alliance System", der., Michael Wesley, *In Global Allies: Comparing US Alliances in the 21st Century*, Australian National University Press, Canberra 2017, s. 126.

46 "25 Yıl Sonra Panda Diplomasisi", *Cumhuriyet*, <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/25-yil-sonra-panda-diplomasisi-192504>, (Erişim Tarihi: 18.02.2021).

47 Rosemary Claire Collard, "Panda Politics", *Canadian Geographer*, 57(2), 2013, s. 227.

ÇİN'İN PANDA DİPLOMASİSİ

Bunların dışında Çin'in devletlerden pandalar hakkında araştırmalar için aldığını iddia ettiği ödemeler ile ilgili bir şeffaflık sorunu olduğu düşünölmektedir. Ödenen miktarların tam olarak ne için harcandığı şeffaf bir şekilde belirtilmemektedir.⁴⁸

Çalışmanın bir kısmında bazı ölkelerle yaşanan panda diplomasisi süreçlerinden bahsedilmiştir. Bahsi geçen ölkelerin dışında birçok ölkede günümüzde pandalara donörlük etmektedir. Çin hangi ölkeye panda göndereceğini belli politikalar çerçevesinde yürütmektedir. Bu belirleme hakkında Hyland'ın çalışmasında bahsedildiği üzere Pekin, panda göndereceği ölkelerle ticaret beklentisindeyse, Çin költürüne sempati duyabilecek, zamanla ikili ilişkileri kuvvetlendirmeye müsait ise ve diğer kamu diplomasisi araçları bakımından zayıf olduğu bir ölkese, o ölkede panda gönderilmesi gereken bir ölkede olarak görmektedir. Bahsedilen kriterleri sağlayan ölkelere Çin, iyi niyet ve iyi ilişkiler vadetmektedir.⁴⁹ Kıstaslar doğrudan Çin'in nüfuz etmek istediği ölkelere çıkan kısa bir yol olarak düşünölebilir.

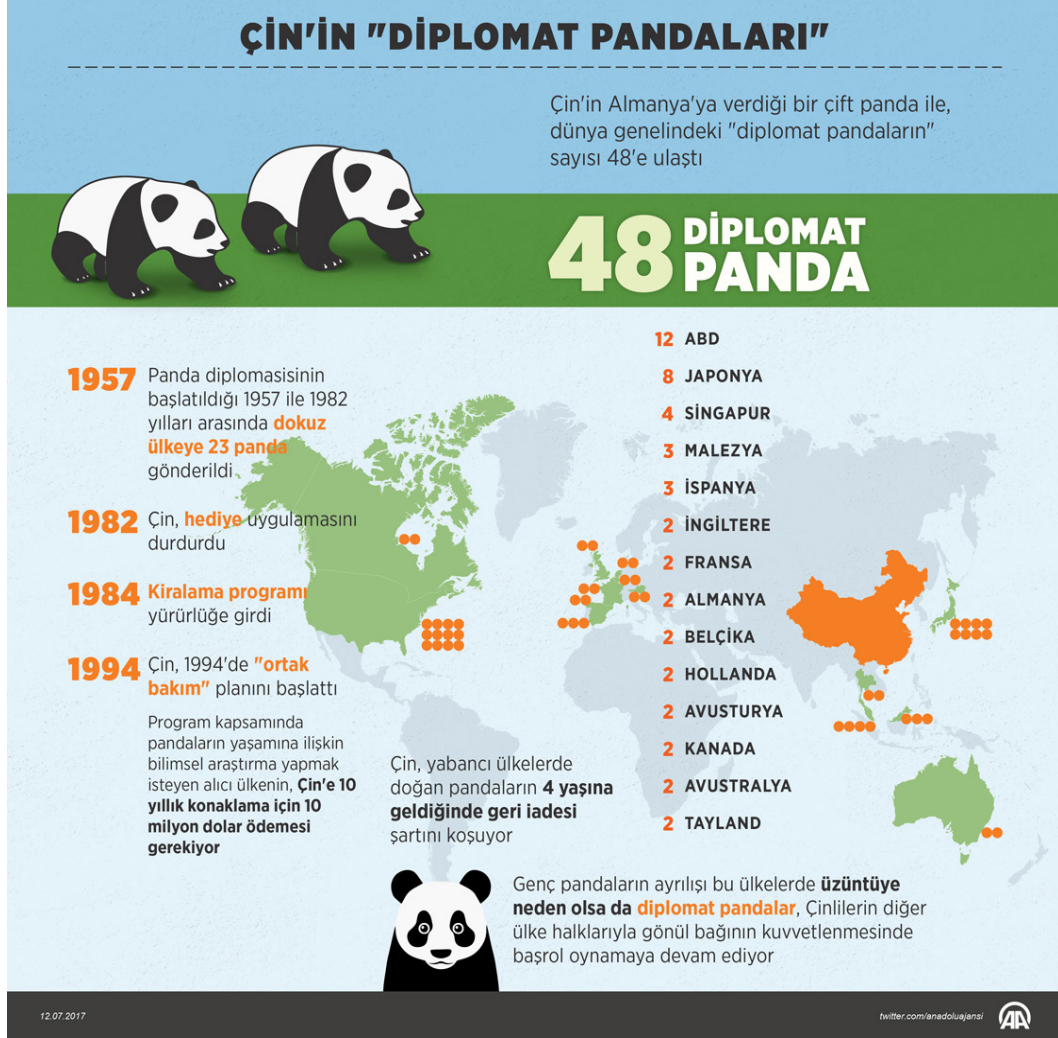
Dünyada Çin dışında hangi ölkelerin panda donörü olduğuna dair kaynaklarda çeşitli bilgiler bulunmaktadır. Fakat bu konuda resmi veriler şeffaf ve periyodik bir şekilde açıklanmadığı için net bir bilgiye ulaşılamamaktadır. Anadolu Ajansı'nın 2017 yılında hazırladığı infografiğe göre, dünyanın 14 ölkesinde 48 dev panda bulunduğu aktarılmaktadır.⁵⁰

48 Melissa Hogenboom, "China's New Phase of Panda Diplomacy", *BBC*, <https://www.bbc.com/news/science-environment-24161385>, (Erişim Tarihi: 17.01.2021).

49 Hyland, *a.g.t.*, s. 65-66.

50 Durul, *a.g.m.*

Görsel 5: Çin'in Diplomat Pandaları

Kaynak: Durul, a.g.m.

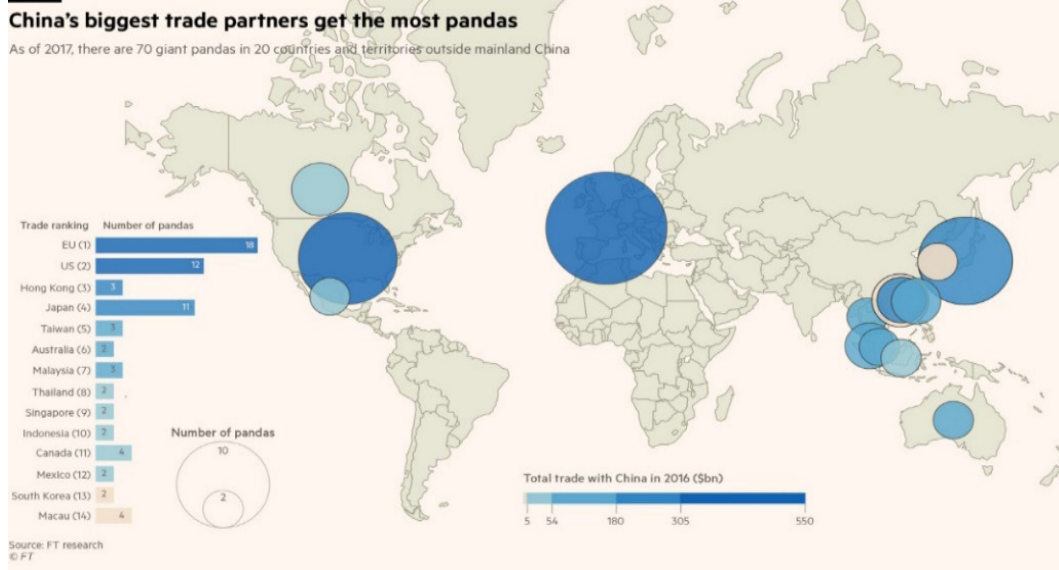
Financial Times'a göre 2015 yılında Çin anakarası dışında, 12 ülkede 42 dev panda bulunduğu bilinmektedir. 2017 yılında yapılan FT'nin kapsamlı araştırmasındaki verilere göre, Çin ana karası dışında, 20 farklı ülkede 70 dev panda olduğu aktarılmaktadır. Araştırma sonucu hazırlanan görselde, küçük çaplı çemberler 2 pandaya sahip ülkeleri gösterirken, büyük çaplı çemberlerle gösterilen ülkelerin 10 taneye kadar pandaya ev sahipliği yaptığı aktarılmaktadır. Ayrıca bahsedilen görsele göre panda gönderilen ülkelerin; 2016 yılında Çin'le ticaret ilişkileri dolar bazında değerlendirilmiştir. Koyu mavi renk ile gösterilen ülkelerle daha geniş, açık

ÇİN'İN PANDA DİPLOMASİSİ

mavi renk ile gösterilen ülkelerle daha küçük olmak üzere ticari hacimler görselleştirilmiştir. Panda diplomasinin uygulandığı ülkeler ile ticari gelişmelerin, zaman olarak aynı aralıkta olduğu gözlemlenmiştir. 2017 yılına ait bu verilere göre, Avrupa ülkelerinde 18, ABD'de 12, Japonya'da 11, Çin'e bağlı özel idari bölge Makao'da ve Kanada'da 4, Tayvan, Malezya ve Hong Kong'da 3'er dev panda bulunmaktadır. Bunların dışında, Avusturalya, Tayland, Singapur, Endonezya, Meksika ve Güney Kore'de 2'şer adet panda yaşamaktadır.⁵¹ Görselden de anlaşılacağı üzere Çin, panda diplomasisini ticari faaliyetlerinin geniş olduğu ülkelere uygulamayı tercih etmektedir.

Görsel 6: Çin'in En Büyük Ticaret Ortakları-En Çok Pandayı Alan Ülkeler

Kaynak: Jamil Anderlini, "How the Panda Became China's Diplomatic Weapon of Choice", *Financial*

Times, <https://www.ft.com/content/8a04a532-be92-11e7-9836-b25f8adaa111>, (Erişim Tarihi: 12.02.2021).

WWF'in 2014 yılında açıkladığına göre dünyada 1864 panda bulunmakta,⁵² *Financial Times*'in haberine göre ise bunlardan 70 tanesi Çin anakarası dışında yaşamaktadır.⁵³ Fakat bahsedilen veriler dışında sayı konusunda birçok kaynakta farklı sayılar aktarılmaktadır. Belçikalı

51 Jamil Anderlini, "How the Panda Became China's Diplomatic Weapon of Choice", *Financial Times*, <https://www.ft.com/content/8a04a532-be92-11e7-9836-b25f8adaa111>, (Erişim Tarihi: 12.02.2021).

52 "How Do You...", *a.g.m.*

53 Anderlini, *a.g.m.*

bir panda araştırmacısı olan Jeroen Jacob, Giant Panda Global isimli sitesinde pandaların dünyada hangi hayvanat bahçesinde yaşadığına dair bir bilgilendirme paneli bulunmaktadır. Siteye göre; 2'şer adet Danimarka, Avusturya, Birleşik Krallık, Finlandiya, Singapur, Endonezya, Rusya, Meksika ve Avusturalya'da, 9 adet ABD'de, 3'er adet Hollanda, Tayvan, Güney Kore, Hong Kong, Malezya, Macau, Fransa ve İspanya'da, 5 adet Belçika'da, 4 adet Almanya'da, 1 adet Tayland'da ve 14 adet Japonya'da bulunan hayvanat bahçelerinde dev panda yaşamaktadır.⁵⁴ Verilerden anlaşılacağı üzere, özerk bölgeler de dâhil dünyanın 22 farklı yerinde, hayvanat bahçelerinde yaklaşık 75 panda yaşamaktadır.

PANDA DİPLOMASİSİNİN GELECEĞİ

Kültürel diplomasinin bir uygulama alanı olan panda diplomasisi günümüzde dijital diplomasinin de desteğini alarak güçlenmektedir. Dijitalleşen dünyada panda diplomasisi de dijital evrende kendine yer bularak güncelliğini korumaya çalışmaktadır. Twitter üzerinde panda diplomasisi adına çıkarım yapmaya fayda sağlayacak olan Huang ve Wang'ın çalışmaları bu konuda önemli araştırmalardır. Pandalarla ilgili paylaşımlar yapan ve Çin'in kültürel öğelerinden parçalar içeren bazı sosyal medya hesapları incelenerek bazı çıkarımlarda bulunulmuştur.⁵⁵ Sosyal medya üzerindeki etkinin incelenmesi, yumuşak güç kapsamındaki panda diplomasisi adına oldukça önemlidir.

Huang ve Wang'ın aktardığı üzere, Çin tarafından yönetilen Twitter hesaplarında pandalarla ilgili fotoğraf ve videolar düzenli olarak paylaşılmıştır. Paylaşımlar, 185 ülkeden yapılan yorumlar, gelen beğeni ve retweetler aracılığıyla Twitter kullanıcıları tarafından olumlu ifadeler ve duygularla internet dolaşımında dünyaya yayılmıştır. Özellikle yaşça genç

54 Jeroen Jacob, "Zoos&Breeding Centers", *Giant Panda Global*, <https://www.giantpandaglobal.com/zoos/>, (Erişim Tarihi: 01.02.2021).

55 Zhao Alexandre Huang-Rui Wang, "The New 'Cat' of the Internet: China's Panda Diplomacy on Twitter", *Big Ideas in Public Relations Research and Practice* 4, 2019, s. 1-6.

ÇİN'İN PANDA DİPLOMASİSİ

olan kesime ulaşılmış ve pandalar aracılığıyla Çin'in olumlu ve yumuşak yüzlü bir imajı olduğu gözlemlenmiştir. Paylaşımlar sayesinde Çin yanlısı tavırlar oluşturma hedefinde hareket edilerek ve Çin'in yumuşak gücünü arttırarak barışçıl görünmesi sağlanmaktadır. Çin'in Twitter'da panda diplomasisini, yerel Çin ekonomisini tanıtmak, duygusal kapitalizmi uygulamak, Çin marka ve imajını oluşturmak, yabancı turistleri çekmek ve etkilemek üzere dört basamakta uygulandığı gözlemlenmiştir.⁵⁶ Çin'in devlet olarak günümüzde sosyal medyayı aktif kullandığını söylemek mümkündür.

Görüldüğü üzere, Çin kamu diplomasisi adına kendine özgü olan panda diplomasisini ve pandaları sosyal medyada aktif bir şekilde tanıtmaktadır. Yayılmacı politikalarıyla gündeme gelen Çin'in, sosyal medyayı da bu amaçla kullandığına dair bir söylemde bulunmak çok da yanlış olmayacaktır. Lakin sosyal medyanın yapısı gereği, daha çok insana ulaşma eylemleri, emperyalist bir hareket olarak algılanacak olursa, sosyal medya kullanan her devlet veya aktörün yayılmacı davrandığı iddia edilmiş olmaktadır. Bunun için, Çin'in sosyal medya kullanımını, gerçek hayattaki yayılmacı politikalarını desteklemek amacıyla kullandığını söylemek daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Sosyal medya panda diplomasisinin geleceğini, sürdürülebilirlik ve güncellik bakımından önemli ölçüde etkilemektedir.

Andreea Brînză adlı yazarın 2016 yılında South China Morning Post'taki yazısıyla aktardığına göre, Çinli bir profesörün George Washington Üniversitesi'nde yaptığı bir konuşmada, Çin'in kendilerine ait panda gibi bir simgesi olmasına rağmen "Kung-Fu Panda" gibi bir yapım ortaya koyamadıklarından yakındığını aktarmaktadır. Kuşak Yol Projesi⁵⁷ hakkında da çalışmalar yapan Brînză'ya göre, Disney'in çekmiş olduğu panda filmi gibi ortaya bir sanat ürünü koyamamış olsa da

⁵⁶ Huang-Wang, *a.g.m.*, s. 80.

⁵⁷ Kuşak Yol Projesi hakkında ek okuma için bkz. Mehmet Seyfettin Erol, ANKASAM, <https://www.ankasam.org/bir-kusak-bir-yolun-jeopolitik-stratejik-hedefleri/>, (Erişim Tarihi: 22.01.2021).

panda diplomasisi, Çin'in yumuşak güç bağlamında etkinlik gösterdiği bir alandır. Sert güç⁵⁸ kapsamında da kendisini her geçen gün geliştiren Çin, sadece sert veya yumuşak güçle uluslararası arenada var olmanın zorluğunun farkında olduğu için, ikisinin bir arada kullanımını adına kendini geliştirmeye çalışmaktadır. Bu da yine Brianza'nın aktardığı üzere, Joseph Nye'nin tarif ettiği "akıllı güç"⁵⁹ (smart power) kavramına tekabül etmektedir. Böylelikle Brînză'ya göre Çin, yumuşak gücünü sadece panda diplomasisiyle kullanmak yerine Kuşak Yol Projesi'yle akıllı gücünü ortaya koymak istemektedir. Bundan dolayı yazarın beklentisine göre, panda diplomasisinin etkinliği ve nüfuzu bakımından yerini Kuşak Yol Projesi'ne bırakması muhtemel görünmektedir.⁶⁰

Görsel 7: Pandaların Yerini Kuşak Yol Projesi Alıyor

Kaynak: Craig Stephens, "Step by Step, Pandas are Being Replaced by Another Tool of Foreign Diplomacy, Also with Historic Roots: The New Silk Road", *South China Morning Post*, <https://www.scmp.com/comment/insight-opinion/article/2023656/how-china-has-gone-panda-diplomacy-new-silk-road-smart-power>, (Erişim Tarihi:17.01.2021).

58 Sert Güç (Hard Power), siyasi, askeri veya politik olarak kaba kuvvete başvurarak istenileni elde etme, yumuşak gücün zıttı.

59 Akıllı Güç (Smart Power) kavramı, yumuşak güçte olduğu gibi Joseph Nye tarafından ortaya atılmıştır. Kavram, yumuşak güç ve sert gücün eşgüdümlü kullanılması olarak tanımlanabilir.

60 Andreea Brînză, "How China Has Gone from Panda Diplomacy to New Silk Road Smart Power", *South China Morning Post*, <https://www.scmp.com/comment/insight-opinion/article/2023656/how-china-has-gone-panda-diplomacy-new-silk-road-smart-power>, (Erişim Tarihi:17.01.2021).

ÇİN'İN PANDA DİPLOMASİSİ

Wang Peng adlı yazarın 2017 yılında China Daily'deki yazısında aktardığına göre, yazar Çin'i ateş püsküren korkutucu bir ejderha veya Asya'nın hasta adamı olarak görmemek gerektiğini söylemektedir. Bunun yerine Çin'i nezaketli ve hiçbir zaman tehdit oluşturmayan bir Kung-Fu Panda olarak görmek gerektiğini aktarmaktadır.⁶¹ Kung-Fu Panda metaforu Çin'le ilgili bir konu açıldığında sıkça kullanılmaktadır. Fakat Çin'in ortaya koyduğu bir yapım olmamasından dolayı Çin eleştirileceği zaman iğnelemek adına kullanılmaktadır. Yazar Peng'in ve Brınza'nın aktardıklarının da ışığında, Kung-Fu Panda konusunun Çinliler tarafından kendi lehlerine tam manasıyla kullanılamaması küçükte olsa bir rahatsızlık yaratmaktadır.

Genel olarak Çin'in, ülkelerin insanlarına ve hükümetlerine pandalarla sevimli görünmesi ve sonucunda da iyi ilişkilerin artması beklenmektedir. Yapılan bu çalışmaların karşılığı olup olmadığı zaman içerisinde, panda gönderilen ülkelerdeki insanların düşüncelerinde bir değişim ortaya koyması halinde ortaya çıkacaktır.⁶²

SONUÇ

Çin hem nitel hem de nicel anlamda, ülke topraklarına benzer bir şekilde geniş çaplı politikalar üreten bir devlettir. Bu çalışmaları, yayılcılık faaliyeti olarak görmek mümkünken, Çin'in kendi yansıtmaya çalıştığı gibi bunu sadece kültür alışverişi olarak da değerlendirmek mümkündür. Yumuşak güç kullanımına fazlasıyla iyi bir örnek olarak gösterilebilecek panda diplomasisi, tek bir ülkenin bu konuda uygulayıcı olması bakımından ve diplomatik "tür" özelliklerinin tamamını karşılamadığından, kamu diplomasisi altında varlığını sürdüren bir diplomasi "çeşidi" ya da kamu diplomasinin bir uygulama alanı olarak değerlendirilebilir. Panda

61 Wang Peng, "Kung Fu Panda' Diplomacy for the New Era", *China Daily*, https://www.chinadaily.com.cn/china/2017-10/24/content_33637824.htm, (Erişim Tarihi: 17.01.2021).

62 Hinderson, a.g.t., s. 27.

diplomasisi, pandaların kültürel birer simge olmasından da kaynaklı olarak kamu diplomasisi altında kendine yer bulan kültürel diplomasi sahasında yürütülen bir diplomasi aracıdır.

Çalışmada, diplomasinin araç olarak hayvanları kullanmasının yeni olmadığına dair bazı örnekler verilmiştir. Diğer devletlerin yanında Çin, hayvanların diplomatik iletişimle ilişkilendirilmesinde önemli yeri olan uygulamaları geçmişten beri bir yöntem olarak kullanmaktadır. Çin'in kültürel simgesi olan dev pandalar, Çin tarafından birer diplomatik misyonu olan gayri resmi diplomatlar olarak nitelendirilebilir. Çin yönetiminin bu panda stratejisi, yayılmacı politikalar bakımından ve diplomatik görev bakımından birçok diplomasi aracının üzerinde ilgi ve alaka görmektedir. Devletlerarası ilişkilerin ilerlemesinde fayda sağlamanın yanında, pandaların sevimli canlılar olmasından kaynaklı olarak, devlet görevlisi olmayan, vatandaş durumundaki insanların da sempatisini kazanmakta başarılı olmuştur. Bu durum kültürel diplomasinin halka yansımaları olarak karşımıza çıkmakta, Çin hakkında insanların zihninde olumlu intiba uyanmasına sebep olmaktadır.

Çalışmanın diğer bir kısmında, Çin üzerine çalışmalar yapan bazı kişilerin görüşlerinden anlaşılacağı üzere, Çin yönetimi yayılmacılık bağlamında sadece panda diplomasisiyle yetinmemektedir. Bunun yanında, tamamen ayrı bir inceleme konusu olabilecek, Konfüçyüs Enstitüleri ve Kuşak Yol Projesi gibi diğer sahalarda da çalışmalar yürütülmektedir. Bu konunun çalışmayla bağlantısı, Çin'in artık; yumuşak güç kapsamında değerlendirilebilecek olan panda diplomasisinin yanında, ticari, askeri ve diğer kültürel faaliyetlerle yumuşak gücünü, akıllı güce dönüştürdüğü öngörüsüdür. Panda diplomasisinin zaman içerisinde akıllı güce dönüşümün önemli bir parçası olacağı düşüncesi mümkün görülmektedir. Yapılan okumalar sonucunda Çin'in bu faaliyetlerine her geçen gün bir yenisinin ekleneceğini söylemek oldukça tutarlı bir öngörü olacaktır.

DÜNYADAN PANDA DİPLOMASİSİ GÖRSELLERİ

Görsel 8: Michelle Obama Kızlarıyla Birlikte Sichuan Eyaleti'ne Bağlı Chengdu'da Pandaları Besliyor

Kaynak: Petar Kujundzic, "China US Diplomacy", *Getty Images*, <https://www.gettyimages.com/detail/news-photo/first-lady-michelle-obama-watches-as-her-mother-marian-news-photo/480583595>, (Erişim Tarihi: 23.01.2021).

Görsel 9: Kanada Başbakanı Justin Trudeau, İkiz Yavrular Jia Panpan ve Jia Yueyue ile Toronto Hayvanat Bahçesi'nde

Kaynak: @JustinTrudeau, "Today I Had the Pleasure to Unveil the Names of TheTorontoZoo's Panda Cubs! Say Hello to Jia Panpan&Jia Yueyue", *Twitter*, <https://twitter.com/justintrudeau/status/706876218692472832> (Erişim Tarihi: 23.01.2021).

Görsel 10: Angela Merkel, Şi Jinping ile Birlikte Meng Meng ve Jiao Qing'i Berlin'in Tierpark Hayvanat Bahçesinde Karşılıyor

Kaynak: Michele Tantussi, "Xi Jinping And Angela Merkel Open Panda Viewing At Berlin Zoo", Getty Images, https://www.gettyimages.dk/detail/news-photo/german-chancellor-angela-merkel-and-chinese-president-xi-news-photo/809230858?uiloc=thumbnail_more_from_this_event_adp, (Erişim Tarihi: 21.01.2021).

ÇİN'İN PANDA DİPLOMASİSİ

KAYNAKÇA

@JustinTrudeau, "Today I had the Pleasure to Unveil the Names of TheTorontoZoo's Panda Cubs! Say Hello to Jia Panpan&Jia Yueyue", *Twitter*, <https://twitter.com/justintrudeau/status/706876218692472832> (Erişim Tarihi: 23.01.2021).

"25 Yıl Sonra Panda Diplomasisi", *Cumhuriyet*, <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/25-yil-sonra-panda-diplomasisi-192504>, (Erişim Tarihi: 18.02.2021).

"How Do You Count Pandas?", *Panda*, https://wwf.panda.org/discover/knowledge_hub/ endangered_species/giant_panda/panda/how_many_are_left_in_the_wild_population/, (Erişim Tarihi: 25.01.2021).

"Panda Fever Grips Berlin on Chinese President's Trip to Germany", *The Guardian*, <https://www.theguardian.com/world/2017/jul/05/panda-fever-grips-berlin-on-chinese-presidents-trip-to-germany>, (Erişim Tarihi: 21.01.2021).

"Panda Gifted by China Gives Birth to Second Cub in Taiwan", *RTL Today*, <https://today.rtl.lu/news/science-and-environment/a/1541284.html>, (Erişim Tarihi: 16.02.2021).

"Panda-Mania Grips Taiwan as Tuan Tuan and Yuan Yuan Arrive", *China Daily*, http://www.chinadaily.com.cn/china/2008-12/24/content_7334948.htm, (Erişim Tarihi: 17.02.2021).

"Slovenya'ya İki Deve Hediye Etti", *Milliyet*, <https://www.milliyet.com.tr/dunya/slovenya-ya-iki-deve-hediye-etti-1162127>, (Erişim Tarihi: 22.01.2021).

"Taiwan Fürchtet Chinas Panda-Diplomatie", *Handelsblatt*, <https://www.handelsblatt.com/politik/international/baerenstreit-taiwan->

fuerchtet-chinas-panda-diplomatie/2632994.html?ticket=ST-13518-jOMC9NCiJDzcAL3so5cL-ap3, (Erişim Tarihi: 17.01.2021).

ANDERLİNİ, Jamil, "How the Panda Became China's Diplomatic Weapon of Choice", *Financial Times*, <https://www.ft.com/content/8a04a532-be92-11e7-9836-b25f8adaa111>, (Erişim Tarihi: 12.02.2021).

BARTSCH, Bernhard, "Seit Drei Jahren Versucht China, Den Taiwanern Ein Bären-Paar Zu Schenken. Jetzt Könnte Es Klappen: Peking Panda-Diplomatie", *Berliner Zeitung*, <https://www.berliner-zeitung.de/seit-drei-jahren-versucht-china-den-taiwanern-ein-baeren-paar-zu-schenken-jetzt-koennte-es-klappen-pekinger-panda-diplomatie-li.45411>, (Erişim Tarihi: 17.02.2021).

BRÎNZA, Andreea, "How China Has Gone from Panda Diplomacy to New Silk Road Smart Power", *South China Morning Post*, <https://www.scmp.com/comment/insight-opinion/article/2023656/how-china-has-gone-panda-diplomacy-new-silk-road-smart-power>, (Erişim Tarihi:17.01.2021).

BURNS, Alexander, "When Ling-Ling and Hsing Hsing Arrived in the U.S.", *The New York Times*, [nytimes.com/2016/02/07/nyregion/the-pandas-richard-nixon-obtained-for-the-us.html](https://www.nytimes.com/2016/02/07/nyregion/the-pandas-richard-nixon-obtained-for-the-us.html), (Erişim Tarihi: 19.01.2021).

CHANGDU, Chen-Hu vd., *The World Heritage Sichuan Giant Panda Sanctuary Wolong, Mt. Siguniang and Jijian-Mountains-Overall Manegement Plan*, Sichuan 2003.

COLLARD, Rosemary Claire, "Panda Politics", *Canadian Geographer*, 57(2), 2013, s. 226–32.

"Panda Diplomacy", *Collins Dictionaries*, <https://www.collinsdictionary.com/submission/21208/panda+diplomacy>, (Erişim Tarihi: 17.01.2021).

CUSHING, Nancy-Kevin Markwell, "Platypus Diplomacy: Animal Gifts in International Relations", *Journal of Australian Studies*, 33(3), 2009. s. 255–271.

ÇİN'İN PANDA DİPLOMASİSİ

CUSTER, Samantha vd., *Ties That Bind : Quantifying China's Public Diplomacy and Its "Good Neighbor" Effect*, AidData at William&Mary, Williamsburg 2018.

DURUL, Tefvik, "Çin'in 'Diplomat Pandaları", *Anadolu Ajansı*, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/cinin-diplomat-pandalari/859483>, (Erişim Tarihi: 20.02.2021).

FREY, Katherine, "Bao Bao, the National Zoo's Panda Leaves the U.S. for China", *Getty Images*, <https://www.gettyimages.com/detail/news-photo/the-fedex-panda-express-a-custom-decaled-777f-aircraft-will-news-photo/643643254?adppopup=true>, (Erişim Tarihi:18.01.2021).

GÜLMEZ, Seçkin Barış, "Realist Dış Politikanın Liberalizmle İmtihani: Çin'in Çevre Diplomasisi", *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 2018, s. 72-85.

HARTIG, Falk, "Soft Power in China: Public Diplomacy through Communication", *Chinese Journal of Communication*, 5(4), 2012, s. 477-480.

HEITHECKER, Marcus-Johnny Erling, "Ende Der Panda-Diplomatie", *WELT*, https://www.welt.de/welt_print/article1185509/Ende-der-Panda-Diplomatie.html, (Erişim Tarihi: 21.01.2021).

HİNDERSON, Stina, "Panda Diplomacy-Literally Soft Power?", Lund University, Department of Political Science, (Unpublished Bachelor's Thesis), Lund 2017.

HOGENBOOM, Melissa, "China's New Phase of Panda Diplomacy", *BBC*, <https://www.bbc.com/news/science-environment-24161385>, (Erişim Tarihi: 17.01.2021).

HUANG, Zhao Alexandre-Rui Wang, "'Panda Engagement' in China's Digital Public Diplomacy", *Asian Journal of Communication*, 30(2), 2020, s. 118-140.

HUANG, Zhao Alexandre-Rui Wang, "The New 'Cat' of the Internet: China's Panda Diplomacy on Twitter", *Big Ideas in Public Relations Research and Practice* 4, 2019, s. 69–85.

HYLAND, Emma, "Panda Diplomacy: China's Soft Power?", University of International Relations, Department of International Relations, (Unpublished Master's Thesis), Beijing 2020.

JACOB, Jeroen, "Zoos&Breeding Centers", *Giant Panda Global*, 2019, <https://www.giantpandaglobal.com/zoos/>, (Erişim Tarihi: 25.01.2021).

KİRİLEN, Gürhan, "16.-17. Yüzyıllarda Osmanlı ile Çin Arasındaki Diplomatik ve Kültürel İlişkiler", 38. *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Ankara 2007, s. 223–30.

KOMTER, Aafke, "Gifts and Social Relations: The Mechanisms of Reciprocity", *International Sociology*, 22(1), 2007, 93–107.

KUJUNDZİC, Petar, "China US Diplomacy", *Getty Images*, <https://www.gettyimages.com/detail/news-photo/first-lady-michelle-obama-watches-as-her-mother-marian-news-photo/480583595>, (Erişim Tarihi: 23.01.2021).

LEİRA, Halvard-Iver B. Neumann, "Beastly Diplomacy", *The Hague Journal of Diplomacy*, 12(4), 2016, s. 337–359.

Lİ, Hak Yin-Seanon Wong, "The Evolution of Chinese Public Diplomacy and the Rise of Think Tanks", *Place Branding and Public Diplomacy*, 14(1), 2018, s. 36–46.

LİANGYU, "Official Book Tells Untold Stories of the Giant Panda", *Xinhua*, http://www.xinhuanet.com/english/2019-02/21/c_137840034.htm, (Erişim Tarihi: 19.01.2021).

LİN, Wen-cheng, *China's Panda Diplomacy*, Taiwan Mainland Affairs Council, Taipei 2009.

ÇİN'İN PANDA DİPLOMASİSİ

KEYİK, Mehmet-Mehmet Seyfettin Erol, "Realizme Göre Güç ve Güç Dengesi Kavramları", *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 2019, s. 12-49.

PACHER, Andreas, "China's Panda Diplomacy", *The Diplomat*, <https://thediplomat.com/2017/11/chinas-panda-diplomacy/>, (Erişim Tarihi: 19.01.2021).

PENG, Wang, "'Kung Fu Panda' Diplomacy for the New Era", *China Daily*, https://www.chinadaily.com.cn/china/2017-10/24/content_33637824.htm, (Erişim Tarihi: 17.01.2021).

PRASİRTSUK, Kitti, "An Ally at the Crossroads: Thailand in the US Alliance System", Michael Wesley, der., *In Global Allies: Comparing US Alliances in the 21st Century*, Australian National University Press, Canberra 2017, s. 115-32.

ROSS, Robert S., "Taiwan's Fading Independence Movement", *Council on Foreign Relations*, 85(2), 2006, s. 141-148.

STEPHENS, Craig, "Step by Step, Pandas are Being Replaced by Another Tool of Foreign Diplomacy, Also With Historic Roots: The New Silk Road", *South China Morning Post*, <https://www.scmp.com/comment/insight-opinion/article/2023656/how-china-has-gone-panda-diplomacy-new-silk-road-smart-power>, (Erişim Tarihi:17.01.2021).

TANTUSSİ, Michele, "Xi Jinping And Angela Merkel Open Panda Viewing At Berlin Zoo", *Getty Images*, https://www.gettyimages.dk/detail/news-photo/german-chancellor-angela-merkel-and-chinese-president-xi-news-photo/809230858?uiloc=thumbnail_more_from_this_event_adp, (Erişim Tarihi: 21.01.2021).

TASNADİ, Charles, "When Ling-Ling and Hsing Hsing Arrived in the U.S.", *The New York Times*, [nytimes.com/2016/02/07/nyregion/the-pandas-](https://www.nytimes.com/2016/02/07/nyregion/the-pandas-)

richard-nixon-obtained-for-the-us.html, (Erişim Tarihi: 19.01.2021).

TWICKEL, Nikolaus von, "Puppy Diplomacy: Putin Gets Pets Wrapped With a Bow", *The Moscow Times*, <https://www.themoscowtimes.com/2012/08/02/puppy-diplomacy-putin-gets-pets-wrapped-with-a-bow-a16752>, (Erişim Tarihi: 15.02.2021).

WANG, Yiwei, "Public Diplomacy and the Rise of Chinese Soft Power", *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1), 2008, s. 257-273.

WONG, Alex, "Beloved Panda Bao Bao Departs Washington's National Zoo For China", *Getty Images*, https://www.gettyimages.com/detail/news-photo/zoo-keepers-escort-the-transport-crate-holding-giant-panda-news-photo/643450968?adppopup=true&uiloc=thumbnail_more_from_this_event_adp, (Erişim Tarihi: 18.01.2021).

XİNG, Yi, "China's Panda Diplomacy: The Power of Being Cute", *University of Southern California*, 2010.

ZHANG, Ling v.d., "中美大熊猫科普展览宣传效果对比与思考 (The Contrast and Thinking of Publicity Effect of Popular Science Exhibition of Giant Panda Between the United States and China)", *Forest Source Manegement*, 3, 2015, s. 30-33.

李清怡編譯(Li, Qingyi), "中國的「熊貓外交」 (China's 'Panda Diplomacy')", *Epoch Weekly*, <https://www.epochweekly.com/b5/522/17626.htm>, (Erişim Tarihi:18.01.2021).

STRUCTURED ABSTRACT

China has produced many policies that include these issues even before concepts such as soft power and public diplomacy emerged. Pingpong diplomacy, the Belt Road Project, Confucius Institutes, and China, a state that carries out soft power activities on various issues such as panda diplomacy, can even garner sympathy by name. Panda diplomacy is the only performer of this issue, so it comes across as China's panda diplomacy in many topics.

In panda diplomacy, two "white bears" sent to Emperor Tenmu of Japan by Wu Zetian, empress of the Tang Dynasty in 685, are considered the starting point. Although there is no information about the time of this gifting, it will be applied as conscious state policy and become a tradition, but today it has become a sought-after custom on behalf of China in interstate relations.

Panda diplomacy can be briefly conveyed as a step to strengthen bilateral communication by gifting pandas in the first years to the states that China wants to establish positive relations with, then by complying with and renting legal regulations and animal rights, and nowadays by identifying donor countries and lending them within the framework of joint care plans. In the zoos where the pandas are present today, it is seen that the officials of the gifted country and China held meetings and gave photos and statements to the press. These poses at zoos and the presence of pandas in the country send the message that "our relationships are still good and have the potential to get better."

China is carrying out some policies to determine which country to send pandas to. According to these determinations, if China expects trade with the country to which it will send pandas, can sympathize with Chinese culture, is capable of strengthening bilateral relations over time, and is weak in terms of other means of public diplomacy, it sees it as

a country where pandas should be sent. China promises goodwill and good relations to the countries that meet these criteria. Although it varies according to sources, it is estimated that in about 20 countries of the world, between 40 and 75 China are “diplomat pandas”, since a periodic data flow is not provided.

China is trying to improve itself for the use of the two together, as it is aware of the difficulty of being in the international arena with only hard or soft power. It corresponds to the concept of “smart power” described by Joseph Nye. Thus, instead of using its soft power only with panda diplomacy, China also wants to demonstrate its smart power with the Belt Road Project. Therefore, according to some expectations, it seems likely that panda diplomacy will be replaced by the Belt Road Project in terms of its effectiveness and influence. Panda diplomacy is still applied effectively. There is no expectation that these applications will stop anytime soon. However, there is also the possibility that it will be supported by other soft power vehicles and replaced with other vehicles over time in line with the need. So far, panda diplomacy has produced very fruitful results for China to display a positive image.

This study touched on the place of animals in the historical process related to diplomacy, and continued with the journey of panda diplomacy to the present day and the work was completed by focusing on the future of this diplomacy topic. The study was supported by images of panda diplomacy from around the world. Literature on panda diplomacy in Turkish and other languages has been scanned as much as possible. While almost all of the highly circulation newspapers operating in Turkey have news on the subject in their archives, it is seen that Turkish academic content that directly examines the subject is not found, but it is mentioned in a definitional sense between the lines. It is quite possible to access the thesis, articles and newspaper articles that examine the subject, especially English, German and Chinese sources other than Turkish, but still there

ÇİN'İN PANDA DİPLOMASİSİ

are not enough resources. This is because China does not see panda diplomacy as a way of diplomacy and does not provide a transparent, adequate and periodic flow of information. This review article is expected to contribute to the literature due to the lack of source Turkish content on panda diplomacy, which is defined by some individuals and institutions as a subheading of diplomacy but briefly mentioned.